

Náhrada nemajetkové újmy na zdraví

Ondřej Pavelek*

1 Úvod

Po nabytí účinnosti nového občanského zákoníku (dále jen „OZ“) došlo k výrazným změnám soukromého práva, které se rovněž dotkly náhrady nemajetkové újmy. Zásadní změna se vztahuje k novému pojetí náhrady nemajetkové újmy na zdraví a zejména k jejímu určení. Zákonodárce totiž zrušil původní vyhlášku č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění (dále jen „odškodňovací vyhláška“) a praxe se tak musí spokojit pouze s vágní formulací, že se nemajetková újma na zdraví hradí podle zásad slušnosti. Nové pojetí vzbudilo pochyby, jak budou spory řešeny, resp. co se myslí onou zásadou slušnosti a jak takové pojetí bude kompatibilní se zásadou legitimního očekávání. Do složité situace se vložil Nejvyšší soud (dále jen „NS“) a připravil Metodiku, která má stanovit základní postup pro stanovení výše bolestného a ztížení společenského uplatnění.

Cílem tohoto příspěvku je představit možné přístupy k náhradě nemajetkové újmy na zdraví,¹ včetně srovnání s rakouskou úpravou. Rakouské právo jako *comparandum* bylo zvolena záměrně. OZ navazuje na Všeobecný občanský zákoník (dále jen „ABGB“), který na našem území platil a na který odkazuje důvodová zpráva k OZ. V závěru příspěvku budou srovnány dva skutkově podobné případy, které byly řešeny českým a rakouským soudem.

2 Rekodifikace a reforma – OZ a ABGB

Zrušení paušálních limitů pro výpočet náhrady za ublížení na zdraví,² lze zařadit mezi významné změny nového OZ. Autoři OZ, ale i návrhu reformy rakouského deliktního práva se museli vypořá-

dat s nelehkým úkolem, kterým bylo nalezení určité „zlaté střední cesty“ mezi odpovídající elasticitou právní úpravy, kterou představují obecné klauzule, jež musí být dále vykládány soudy, a příliš rigidní úpravou, která může poskytnout relativně vyšší míru právní jistoty, ale zase nemusí být schopna řešit nově vzniklé právní situace. Právě toto dilema českého i rakouského zákonodárce, resp. autorů reformy se dobře projevuje právě u náhrady nemajetkové újmy na zdraví, kde lze jen obtížně zákonem přesně určit konkrétní pravidla pro stanovení výše této újmy a zároveň naplnit zásadu legitimního očekávání. Možným řešením je vypracování určitých faktorů, které stanovují základní hodnoty, díky kterým bude rozhodnutí v konkrétním případě předvídatelné.³

3 Určení výše náhrady nemajetkové újmy na zdraví

Zdraví je výjimečná a cenná hodnota, kterou nelze vyčíslit penězi a plně ji tak nahradit. Smyslem úpravy náhrady nemajetkové újmy na zdraví je tedy spíše poškození zmírnit a kompenzovat jej peněžitým plněním. Plné odškodnění je nereálné.⁴ Česká i rakouská judikatura shodně potvrzují, že *bolestné není náhradou za způsobenou majetkovou újmu, resp. škodu, ale náhrada nemajetkové újmy, která má být náhradou za utržené bolesti a ušlou ztrátu radosti ze života. Náhrada tak má pomoci překonat neradost, která poškozenému v souvislosti s újmou vznikla.*⁵ Jde o poskytnutí určité výhody v nevýhod-

* Mgr. Bc. Ondřej Pavelek, absolvent Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno.

¹ Tento příspěvek se nevěnuje odškodnění majetkové újmy, tj. nákladů spojených s léčením a náhradě za ztrátu výdělků. Rovněž neanalyzuje odškodňování útrap třetích osob podle § 2959 OZ, včetně náhrady při usmrcení.

² *Náhrada újmy a bezdůvodné obohacení: Nový občanský zákoník* [online]. [cit. 5. 1. 2015]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/nahrada-ujmy/konceptni-zmeny/>.

³ KARNER, Ernst. *Reforma rakouského práva odpovědnosti za škodu*. In: TICHÝ, Luboš (ed.). *Vývoj práva deliktovní odpovědnosti za škodu v České republice, Rakousku a Evropě: sborník referátů z konference Právnické fakulty UK Praha, konané ve dnech 5. a 6. června 2004*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta v nakl. Vodnář, 2005, s. 35 – 37.

⁴ VOJTEK, Petr. In: ŠVESTKA, Jiří (ed.). *Občanský zákoník: komentář. Svazek VI (relativní majetková práva 2. část)*. vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1109.

⁵ Rozhodnutí OGH ze dne 18. 7. 2002, sp. zn. 10 Ob 209/02 m a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. září 2011, sp. zn. 30 Cdo 4380/2009.

né situaci, ve které se poškozený nachází. V žádném případě to ale nemá být trest či pokuta pro škůdce.⁶

V kontinentálním právu existují tři způsoby, jak určit výši náhrady nemajetkové újmy na zdraví – obecně závazný předpis, judikatura a metodika, tj. manuál, jak určit konkrétní výši náhrady.

3.1 Obecně závazný předpis

Tím prvním je bodové ohodnocení, které je vydáno ve formě právního předpisu, zejména zákona či vyhlášky. Takový přístup byl zvolen v OZ 1964, resp. odškodňovací vyhlášce, ale v současnosti třeba také na Slovensku, kde je vyhláška povýšena na zákon.⁷ Z OZ i důvodové zprávy je zcela zřejmé, že tento způsob není možný. Takové pojetí je problematické rovněž s ohledem na charakter bolestného, resp. ztížení společenského uplatnění (dále jen „ZSU“), které ze své podstaty nemůže být stanoveno na základě pevně stanovených částek.

3.1.1 Aplikace původní vyhlášky č. 440/2001 Sb.

S novou úpravou náhrady nemajetkové újmy na zdraví a § 2958 OZ se objevily snahy o aplikaci původní odškodňovací vyhlášky. V této souvislosti vznikají dvě otázky: lze aplikovat původní odškodňovací vyhlášku na nově vzniklé újmy a lze využít dosavadní judikaturu?

Původní odškodňovací vyhláška byla výslovně zrušena.⁸ Nelze tedy souhlasit s postojem Ministerstva práce a sociálních věcí, podle kterého je původní odškodňovací vyhláška použitelná nebo s ustanovením § 394 odst. 2 zákoníku práce, podle kterého platí, že *do doby nabytí účinnosti právní úpravy úrazového pojištění se postupuje podle vyhlášky č. 440/2001 Sb., o odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění, ve znění vyhlášky č. 50/2003 Sb.*⁹ Nelze vycházet pouze z jazykového výkladu § 2958 OZ, který používá bolestné a ZSU, tedy stejné pojmy jako OZ 1964. Navíc totiž ještě používá pojem „další nemajetkové újmy“, z čehož lze dovodit rozšíření nároků, byť blíže nespecifikovaného. Dále OZ proklamuje diskontinuitu a vychází ze zcela odlišného

způsobu stanovení výše náhrady, než do 1. 1. 2014, resp. odklání se od tabulek stanovených vyhláškou k volnému soudcovskému uvážení.

Velmi obezřetně lze použít dosavadní judikaturu, jež vycházela z odškodňovací vyhlášky, která umožňovala mimořádné zvýšení a právě kritéria, která soudy při tomto mimořádném zvýšení používaly (např. věk, se kterým jako podstatným faktorem počítá také Metodika¹⁰), lze využít. Nelze ovšem využít konkrétní částky, které konkrétní poškození dostali. Původní judikatura by mohla být využita za dodržení dvou podmínek. V první řadě je nutné zkoumat, zda už není dané kritérium zachyceno v Mezinárodní klasifikaci funkční schopnosti, disability a zdraví (dále jen „MKF“), na kterou odkazuje Metodika a která je velmi podrobná. A za druhé samotná Metodika stanovuje omezení v tom smyslu, že by neměla být základní vypočtená částka zvýšena více jak dvojnásobně.

3.2 Judikatura

Druhý přístup, který je zvolen např. v Rakousku¹¹ či Německu,¹² je judikatura soudů různých stupňů, na základě které lze činit obecnější závěry. Judikatura je publikována ve formě pravidelných knižních publikací. Takový způsob stanovení náhrady má kořeny v anglosaské právní kultuře, ve které se vychází z volné úvahy soudů a z posuzování případů na základě precedentu. Rovněž vychází z předpokladu, že lidské zdraví je hodnota nezměřitelné ekonomickými měřítky. Vytvoření jakýchkoli objektivních kritérií pro lidské utrpení spočívajících v bodovém systému je nedůstojné.¹³ Ačkoli z takového přístupu vychází také OZ a je tento přístup jistě teoreticky možný, tak v současné české praxi je to stěží přijatelné řešení, jelikož by tak docházelo k neuvěřitelnému rozpětí částek, které by soudy přisuzovaly, což by vedlo především k porušení zásady legitimního

⁶ RUMMEL, Peter. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch: mit EheG, KSchG, MRG, WGG, WEG 2002, BTVG, HeizKG, IPRG, EVÜ: in zwei Bänden*. 3., neubearb. und erw. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2002, s. 325-326.

⁷ Zákon č. 437/2004 Z. z., zákon o náhradě za bolest a o náhradě za sřazení společenského uplatnění.

⁸ § 3080 bod č. 237 OZ.

⁹ BEZOUŠKA, Petr. In: HULMÁK, Milan (ed.). *Občanský zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014, s. 1712 – 1714.

¹⁰ Podle Metodiky jsou dokonce odstupňovány procenta navýšení podle věku.

¹¹ Podle OGH se musí vycházet z jednotné struktury rozhodování, např. rozhodnutí OGH ze dne 10. 9. 1981, sp. zn. 8 Ob 211/81.

¹² *Schmerzensgeld* [online]. vydáno 27. 4. 2009 [cit. 23. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.schmerzensgeld.info/default.aspx>.

¹³ DOLEŽAL, Adam. Finanční satisfakce – klíčové otázky? Vyčíslení imateriální újmy? Finanční satisfakce v případě zásahu do osobnostního práva na fyzickou integritu [Systém ASPI] CZPB. - Časopis zdravotnického práva a bioetiky [cit. 27. 2. 2015] ASPI_ID LIT-49727CZ. Dostupné v Systému ASPI.

očekávání a právní jistoty. Klíčovou roli tedy mají v tomto případě soudy.¹⁴

3.3 Metodika

3.3.1 Význam

Třetí možnost je ta, kterou nepřijal český zákonodárce, ale kterou stanovil NS. Takové řešení není zcela konformní, jelikož Metodika má pouze doporučující charakter a je tak snadno ze strany žalovaných napadnutelná. Postup NS se stal rovněž předmětem kritiky ze strany odborné veřejnosti i některých soudců.¹⁵

Současné řešení nelze, podle autora tohoto příspěvku, považovat za konečné, ba naopak jej lze označit za počátek nové etapy odškodňování nemajetkové újmy na zdraví. Proč? Metodika je zde pouze dočasně. Nejde o závazný předpis, který by byl účinný několik let. Jejím smyslem je nyní pouze vytvořit několik rozhodnutí, ze kterých se bude následně vycházet. Lze tak předpovědět, že v budoucnu bude spíše přijat model uplatňovaný v Rakousku či Německu, což by plně odpovídalo dikci ustanovení § 2958 OZ. Budou se tak vydávat rovněž pravidelné knižní publikace, ve kterých bude aktualizována judikatura a to nejen NS, ale také soudů nižších, tak jako právě v Rakousku či Německu.

Role Metodiky je pouze dočasná, ale významná, jelikož na jejím základě může stavět budoucí judikatura. Otázkou tedy není, zda má existovat Metodika, či nikoli, ale spíše jak je nastavena a zda v budoucnu může posloužit jako vzor. Není a nesmí být neměnná, naopak může být postupně upravována a judikaturou korigována. Nesmíme ji tedy chápat jako dogma, ale jako živý nástroj, který bude judikaturou dotvářen.¹⁶

¹⁴ KARNER, Ernst. *Náhrada ideálních škod podle rakouského návrhu reformy a principů evropského deliktčního práva*. In: TICHÝ, Luboš (ed.). *Vývoj práva deliktční odpovědnosti za škodu v České republice, Rakousku a Evropě: sborník referátů z konference Právnické fakulty UK Praha, konané ve dnech 5. a 6. června 2004*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta v nakl. Vodnář, 2005, s. 123.

¹⁵ VRCHA, Pavel. *K Metodice k náhradě nemajetkové újmy na zdraví zpracované Společností medicínského práva a dalšími subjekty*. [online]. vydáno 20. 11. 2014 [cit. 10. 1. 2015]. Dostupné z: <http://vrcha.webnode.cz/news/k-metodice-k-nahrade-nemajetkove-ujmy-na-zdravi-zpracovane-spolecnosti-medicinskeho-prava-a-dalsimi-subjekty/>.

¹⁶ VOJTEK, Petr. Jak se rodí Metodika k odškodňování újmy na zdraví nového občanského zákoníku [Systém

3.3.2 Povaha

Rovněž důvodová zpráva vyzvala soudce, aby vypracovali určitý „manuál“. *Pocitují-li někteří představitelé soudní moci potřebu tabulek, vzorců nebo klíčů speciálně pro tyto účely, nic nebrání tomu, aby se soudní praxe sama shodla na zásadách, podle nichž bude postupováno.*¹⁷ Je zřejmé, že ani soudní moc nemá legislativní pravomoc a Metodika tak nemůže být v žádném případě závazná.¹⁸ To platí ovšem pouze *de iure*, protože s ohledem na to, že pochází z NS, jehož posláním je mj. sjednocování judikatury, tak bude *de facto* závazná a to vahou Občanskoprávního a obchodního kolegia NS¹⁹ a praxe by ji měla využívat a pohlížet tak na ni.

3.3.3 Rakouská metodika?

ABGB neposkytuje žádné relevantní vodítka (kritéria), podle kterých by mělo být bolestné stanoveno.²⁰ Také v Rakousku se ovšem řešilo, jak interpretovat § 1325 ABGB,²¹ tak aby výše náhrady odpovídala okolnostem konkrétního případu a zároveň byl naplněn požadavek legitimního očekávání. Určitý návod, resp. klasifikaci stupňů bolesti provedl

ASPI] Sdc. - Soudce [cit. 27. 2. 2015] ASPI_ID LIT-47907CZ. Dostupné v Systému ASPI.

¹⁷ *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku: § 2951 až 2971* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČR, vydáno 27. 4. 2009 [cit. 25. 1. 2015]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona.html>.

¹⁸ *Metodika k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku)* [online]. Brno: Nejvyšší soud ČR, vydáno 14. 4. 2014 [cit. 17. 1. 2015]. Dostupné z: [http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/93e375467cbe0a12c1257cba003e85e7/\\$FILE/A%20-%20Preambule%20-%20Sb%3%ADrka.002.pdf/A%20-%20Preambule%20-%20Sb%3%ADrka.pdf](http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/93e375467cbe0a12c1257cba003e85e7/$FILE/A%20-%20Preambule%20-%20Sb%3%ADrka.002.pdf/A%20-%20Preambule%20-%20Sb%3%ADrka.pdf).

¹⁹ MALIŠ, Daniel a diskuse k článku vedená. *Nová metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví – zatím zčásti nehotová, ale velmi užitečná* [online]. Epravo.cz, vydáno 13. 5. 2014 [cit. 8. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nova-metodika-nejvyssiho-soudu-k-nahrade-nemajetkove-ujmy-na-zdravi-zatim-zcasti-nehotova-ale-velmi-uzitecna-94311.html>.

²⁰ Návrh reformy deliktčního práva už však určitá kritéria vymezuje.

²¹ § 1325 ABGB: *Wer jemanden an seinem Körper verletzt, bestreitet die Heilungskosten des Verletzten, ersetzt ihm den entgangenen, oder, wenn der Beschädigte zum Erwerb unfähig wird, auch den künftig entgehenden Verdienst; und bezahlt ihm auf Verlangen über dieß ein den erhobenen Umständen angemessenes Schmerzengeld.*

v roce 1975 *Institut für Gerichtliche Medizin an der Universität Wien*.²² Hlavním autorem byl soudní lékař *Wilhelm Holczabek*. Tuto klasifikaci následně přejali jednak znalci v oboru medicíny, tak i v zásadě soudy, zejména nižších stupňů.

Klasifikace dělí bolest podle intenzity na závažný stav, středně silnou bolest a lehkou bolest a podle dnů, po které bolest určité intenzity trvá.²³ Tato klasifikace měla být původně pouze „cvičná a neoficiální“. Ačkoli si svou neoficiální podobu ponechala, tak ji dnes soudy aplikují především z důvodu určitého zjednodušení. Jde totiž o velmi cennou pomůcku při stanovení bolestného. Má zastánce také u znalců.²⁴ Jak ale uvádí především OGH, nesmí to být jediná metoda pro výpočet, bolestné nesmí být stanoveno pouze na základě této klasifikace.²⁵ Existují totiž ještě další kritéria, která je nutné zohlednit. Aplikace pouze této klasifikace by byla v rozporu se samotnou podstatou bolestného ve smyslu § 1325 ABGB.²⁶

*Při stanovení bolestného je nutné zohlednit typ, dobu a intenzitu, což nelze na základě pevně daných částek, ale částku lze stanovit na základě celkového psychického a fyzického stavu. Pouze to umožňuje stanovit konkrétní hodnotu strasti.*²⁷ *Soudce má mít při stanovení bolestného volnost, nikoli být svázán pevně stanovenými denními paušály.*²⁸ Zároveň OGH zdůrazňuje, že *bolestné musí být stanoveno na základě okolností konkrétního případu. Avšak rovněž je nutné zabránit právní nejistotě, a proto musí existovat určitá objektivní kritéria, která mají být dovozena z judikatury.*²⁹ Zde je podstatný rozdíl oproti české realitě, kde NS vydal Metodiku za účelem sjednocování, tak rakouský OGH naopak takovou metodickou pomůcku odmítá.

²² *Department für Gerichtsmedizin* [online]. [cit. 8. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.meduniwien.ac.at/hp/gerichtsmedizin/>.

²³ DANZL, Karl-Heinz. *Das Schmerzengeld in medizinischer und juristischer Sicht*, 9. Auflage. Wien: Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung. Wien. 2008. s. 100-103.

²⁴ *Einen Schmerzometer müsste man erfinden.* [online]. Der Standard, vydáno 6. 3. 2011 [cit. 14. 2. 2015]. Dostupné z: <http://derstandard.at/1297819546083/Schmerzengeld-Einen-Schmerzometer-muesste-man-erfinden>.

²⁵ Např. rozhodnutí OGH ze dne 2. 4. 1998, sp. zn. 2 Ob86/98f.

²⁶ DANZL, Karl-Heinz. *Das Schmerzengeld in medizinischer und juristischer Sicht*, 9. Auflage. Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung. Wien. 2008, s. 103-110.

²⁷ Rozhodnutí OGH ze dne 28. 1. 2002, sp. zn. 2 Ob15/02y.

²⁸ Rozhodnutí OGH ze dne 25. 11. 1997, sp. zn. 1 Ob381/97d.

²⁹ Rozhodnutí OGH ze dne 6. 12. 2001, sp. zn. 2 Ob 295/01 y.

3.3.4 Rozsah Metodiky

Metodika NS se vztahuje na bolest a ZSU, nikoli na další nemajetkové újmy ve smyslu § 2958 OZ a náhradu újmy v případě smrti podle § 2859 OZ. Účelem je zejména *odčinění morální újmy vzniklé zásahem do tělesné integrity, frustrace, stresu a vypětí z překonávání nastalých obtíží, pozbytí ztráty životních příležitostí a možností. Na náhradu škody, která vznikne v souvislosti s ublížením na zdraví, jako je ztráta výdělku nebo náklady zdravotní péče, se metodika nevztahuje.*³⁰ ZSU není automatické, ale je podmíněno tím, že došlo ke ztrátě lepší budoucnosti.³¹

3.3.5 Bolest

Definici bolesti v platném a účinném právu nenalezneme. Legální definici bolesti obsahovala pouze odškodňovací vyhláška, která považovala za bolest *každé tělesné a duševní strádání způsobené škodou na zdraví.*³²

Metodika částečně přebírá klasifikaci bolestivých stavů podle původní odškodňovací vyhlášky.³³ Skládá se z jednotlivých položek, kterým jsou přiřazeny bodové hodnoty. Výše náhrady je pak určena tak, že výsledný bodový součet je vynásoben částkou odpovídající jednomu bodu. Hodnota bodu nově vychází z průměrné mzdy stanovené Českým statistickým úřadem. Pokud tedy např. vznikla bolest v roce 2014, tak hodnota jednoho bodu je 251,28 Kč, jelikož průměrná mzda za předcházející rok činila 25.128 Kč.³⁴ Navázání hodnoty bodu na průměrnou mzdu tak bude nejlépe odpovídat aktuální ekonomické situaci.

Bolestné ale nesmí být stanoveno pouze na základě prostého matematického součtu. To by neodpovídalo jednak judikatuře NS, ale také podstatě bolestného a roli soudců při určování jeho výše. Jejich role není a ani nesmí být pouze v tom, že „posvětit“ částku, ke které dospěl specializovaný znalec v oboru lékařství. Soudce sám musí zohlednit relevantní okolnosti konkrétního případu, což odpovídá také dikci ustanovení § 2857 OZ:³⁵ *Způsob a výše přiměřeného zadostiučinění musí být určeny tak, aby byly odčiněny i okolnosti zvláštního zřetele hodné. Jimi*

³⁰ *Metodika k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku)* [online]. Brno: Nejvyšší soud ČR, vydáno 14. 4. 2014 [cit. 17. 1. 2015].

³¹ § 2959 OZ

³² Vyhláška. č. 440/2001 Sb., § 2 odst. 1.

³³ *Metodika k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku).*

³⁴ *Tamtéž.*

³⁵ *Tamtéž.*

jsou úmyslné způsobení újmy, zvláště pak způsobení újmy s použitím lsti, pohrůžky, zneužitím závislosti poškozeného na škůdci...

3.3.6 Ztížení společenského uplatnění

Tento pojem vychází, přes proklamovanou diskontinuitu, z OZ 1964. Smyslem ZSU je především kompenzovat útrapy spojené s přetrvávajícím narušením tělesné integrity, ztrátu životních příležitostí, ztrátu schopností, obtíže a nepohodlí spojená s překonáváním zdravotních následků. Ze zákona vyplývá, že ZSU se hradí tehdy, vznikla-li překážka lepší budoucnosti.³⁶ Tento pojem ovšem není dále vymezen a pochází z vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937.³⁷ Půjde tak zejména o znemožnění či omezení životních a společenských potřeb, omezení výkonu zaměstnání či studia, omezení či ztráta uplatnění v rodinném, politickém či kulturním životě.³⁸ K vymezení tohoto pojmu lze očekávat využití dosavadní judikatury. Výraznou změnou oproti předchozí vyhlášce je využití MKF, která je mnohem propracovanější, než původní ohodnocení. vydává ji Světová zdravotnická organizace.³⁹

3.3.7 Další nemajetkové újmy

Zákonodárce zařadil do ustanovení § 2958 vedle bolestného a ZSU také pojem „další nemajetkové újmy“. Metodika, ani původní odškodňovací vyhláška, tuto kategorii neupravovala. Jak je uvedeno výše, ani bolestné a ZSU nejsou v zákoně vymezeny, ale alespoň existuje judikatura a doktrína, která nám tyto pojmy v souvislosti s náhradou při ublížení na zdraví přibližují. V případě tzv. další nemajetkové újmy není zřejmé, co tím je myšleno.⁴⁰

³⁶ VOJTEK, Petr. In: ŠVESTKA, Jiří (ed.). *Občanský zákoník: komentář. Svazek VI (relativní majetková práva 2. část)*. vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1107.

³⁷ *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku z roku 1937: § 1157* [online]. Praha: Poslanecká sněmovna N. S. R. Č. 1937, [cit. 16. 1. 2015]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/tisky/t0844_40.htm.

³⁸ VOJTEK, Petr. In: ŠVESTKA, Jiří (ed.). *Občanský zákoník: komentář. Svazek VI (relativní majetková práva 2. část)*. vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1108.

³⁹ *International Classification of Functioning, Disability and Health* [online]. [cit. 2. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.who.int/classifications/icf/en/>.

⁴⁰ VOJTEK, Petr. In: ŠVESTKA, Jiří (ed.). *Občanský zákoník: komentář. Svazek VI (relativní majetková práva 2. část)*. vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1107.

4 Bolestné podle ABGB

Poškozenému náleží bolestné, které je přiměřené vyšetřeným okolnostem („...ein den erhobenen Umstände angemessenes Schmerzensgeld.“) Ustanovení § 1325 ABGB už ovšem neuvádí, které okolnosti mají být zohledněny v konkrétním případě a podle čeho se stanoví jeho přiměřenost a rozsah. Příslušné zásady tak dotváří především judikatura, a to zejména judikatura OGH, která vyvinula určitá objektivní kritéria.⁴¹ Např. odškodnění je vyšší, čím je poranění závažnější, léčba nebo zdravotní poškození delší, bolest spojená s poraněním intenzivnější a citelnější jsou následky pro život a zdraví poškozeného.⁴²

Z judikatury (např. rozhodnutí OGH ze dne 17. 5. 1988, sp. zn. 2 Ob51/88) i doktríny (např. *Helmut Koziol*⁴³) lze dovodit, že pod bolestné lze podřadit také období českého ztížení společenského uplatnění ve smyslu ustanovení § 2958 OZ. Podle ABGB tak existuje pouze jeden nárok, který se již dále nedělí. Tzv. *Schmerzensgeld* vychází z německého práva. Je to majetkové odškodnění, které náleží poškozenému za vytrpěné tělesné a duševní ublížení. Uplatňuje se vedle majetkové újmy, tzn. škody, zejména ušlého zisku a nákladů léčení. Je to odškodnění za vytrpěnou bolest, pocit neštěstí a újmu na požitku ze života.⁴⁴ Nejde pouze o odškodnění fyzického poškození, ale také o duševní útrapy jako např. o psychické následky znásilnění.⁴⁵ Bolestné má poškozenému dopřát potěšení, díky kterému třeba může i na způsobenou bolest zapomenout. Měla by také být obnovena rovnováha osobnosti poškozeného a mělo by být dosaženo pozitivní změny jeho pocitů.⁴⁶

⁴¹ DANZL, Karl-Heinz. *Das Schmerzensgeld in medizinischer und juristischer Sicht*, 9. Auflage. Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung.Wien. 2008, s. 66-67.

⁴² *Tamtéž*, s. 71.

⁴³ KOZIOL, Helmut, BYDLINSKI, Peter, BOLLENBERGER, Raimund. *Kurzkommentar zum ABGB: allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, Ehegesetz, Konsumentenschutzgesetz, IPR-Gesetz und Europäisches Vertragsstatutübereinkommen*. 2., überarb. und erw. Aufl. Wien: Springer, 2007, s. 1520.

⁴⁴ DANZL, Karl-Heinz. *Das Schmerzensgeld in medizinischer und juristischer Sicht*, 9. Auflage. Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung.Wien. 2008, s. 62-64.

⁴⁵ RUMMEL, Peter. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch: mit EheG, KSchG, MRG, WGG, WEG 2002, BTVG, HeizKG, IPRG, EVÜ: in zwei Bänden*. 3., neubearb. und erw. Aufl. Wien: Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2002, s. 326.

⁴⁶ DANZL, Karl-Heinz. *Das Schmerzensgeld in medizinischer und juristischer Sicht*, 9. Auflage. Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung.Wien. 2008, s. 70-71.

Doktrína dovodila, že ustanovení § 1325 ABGB dopadá na poškození integrity člověka ve čtyřech oblastech: anatomické (např. amputace nohy), funkční (např. ztráta zraku), intelektuální (např. omezení schopnosti myslet) a psychické (např. vyskytující se deprese).⁴⁷

5 Určení výše náhrady dle Metodiky

Výchozí rámcová částka pro výpočet náhrady, která představuje pomyslnou hodnotu zmařeného, ale neskončeného života při absolutním vyřazení ze všech sfér společenského zapojení, by se měla pohybovat kolem 10 mil. korun.⁴⁸ Tato částka nevyjadřuje hodnotu lidského života, jak se objevilo v některých médiích. Částka, která by odpovídala hodnotě lidského života, je *de facto non sense*.

Metodika vychází z částky cca 10 mil, tzn. 100%, která se opírá o aktuální ekonomický ukazatel v podobě průměrné měsíční hrubé mzdy. Jak je uvedeno výše, procentní podíl z výchozí rámcové částky je pouze základní ohodnocení nemateriální újmy při trvalých zdravotních následcích. Následně musí soud zohlednit konkrétní okolnosti případu a částku modifikovat, což učiní na základě faktorů jednak na straně poškozeného, tak na straně škůdce.⁴⁹

Podle Metodiky má vzniknout specializované znalecké odvětví: *odškodňování nemateriálních újem na zdraví*. Soudy by měly v případě posuzování bolestného a ZSU vycházet právě z posudků vypracovaných znalci, kteří budou speciálně vyškoleni pro posuzování podle Metodiky.⁵⁰ Nemělo by tedy již nadále být možné, aby odborné hodnocení provedl kterýkoli ošetřující lékař nebo všeobecný praktický lékař. S tím ovšem nesouhlasí předsednictvo ČLK.⁵¹

6 Určení výše bolestného podle ABGB

Stanovení bolestného je především na judikatuře. Prvořadá faktory, které by měly být vztahy v úvahu, jsou charakter zranění, doba (trvání) a síla bolesti.

⁴⁷ *Tamtéž*, s. 96-98.

⁴⁸ *Metodika k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku)*.

⁴⁹ *Tamtéž*.

⁵⁰ *Tamtéž*.

⁵¹ *Zápis z jednání představenstva ČLK, konaného dne 12. června 2014* [online]. Humpolec [cit. 26. 1. 2015]. Dostupné z: http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&e-src=s&source=web&cd=2&ved=0CC-gQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.lkcr.cz%2Fdoc%2Fcms_library%2Fzapis-z-jednani-predstavenstva-cerven-2014-100593.pdf&ei=SLNVLAVCoTuUPmDg4gE&usg=AFQjCNFwy73CnjdbO3BDqg-pL4zLUHGO-uQ&bvm=bv.85076809,d.d24.

Soudy ovšem rozhodují také podle dalších faktorů, včetně stupně zavinění škůdce či ekonomické situace poškozeného.⁵² Vymezení dalších okolností, resp. kritérií, která mají být zohledněna, je sporné. Jde např. o věk,⁵³ pohlaví⁵⁴, partnerské vztahy⁵⁵ nebo majetkové poměry poškozeného.⁵⁶

Na rozdíl od Metodiky, musí znalec, který vypracovává posudek pro stanovení bolestného, splňovat pouze obecné podmínky podle zákona *BGBI. Nr. 137/1975, o znalcích a tlumočnících*. Soudy mohou poté vybírat ze seznamu znalců pro konkrétní oblast.⁵⁷ Znalecké posudky mají v praxi velký význam pro posouzení výše bolestného. Soudce je prakticky vždy odkázán na znalecký posudek lékaře o způsobené bolesti a jeho následcích. Každý znalecký posudek tak musí obsahovat tři body, resp. zohlednit tato tři hlediska: a) druh zranění, který musí být vyjádřen v obecné němčině, nikoli příliš odborně, b) délka a intenzita bolesti, c) následky bolesti.⁵⁸ OGH judikoval, že *vyměření bolestného je otázka právního posouzení, nikoli odborného lékařského posouzení, resp. není kompetence znalce, aby rozhodoval o přiměřenosti bolestného*.⁵⁹ Obdobný postoj zaujímá také česká judikatura.

Významnou roli pro vypracování znaleckých posudků má klasifikace Mezinárodní společnosti pro studium bolesti (*International Association for the study of pain*⁶⁰). Tato klasifikace patřila mezi první, které se zaměřily také na chronické nemoci. Druhou významnou klasifikací je Mezinárodní klasifikace nemocí (*International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems*), která

⁵² KOCH, Bernhard A. *Medical Malpractice in Austria*. *Chicago-Kent Law Review* [online]. Vol. 86, leden 2011 [cit. 20. 9. 2014]. Dostupné z: <http://scholarship.kentlaw.iit.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3810&context=c-klawreview>, s. 1046.

⁵³ Rozhodnutí OGH ze dne 29. 5. 1957, sp. zn. 2 Ob 218/57.

⁵⁴ Rozhodnutí OGH ze dne 24. 4. 1969, sp. zn. 2Ob109/69.

⁵⁵ Rozhodnutí OGH ze dne 20. 2. 2003, sp. zn. 6Ob124/02 g.

⁵⁶ Rozhodnutí OGH ze dne 15. 11. 1989, sp. zn. 1Ob43/89.

⁵⁷ *Gerichtssachverständigen- und Gerichtsdolmetscherliste*. [online] [cit. 14. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.sdgliste.justiz.gv.at/>.

⁵⁸ DANZL, Karl-Heinz. *Das Schmerzengeld in medizinischer und juristischer Sicht, 9. Auflage*. Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung. Wien. 2008, s. 317-321.

⁵⁹ Rozhodnutí OGH ze dne 25. 10. 1972, sp. zn. 2Ob157/72.

⁶⁰ *The International Association for the Study of Pain* [online] [cit. 26. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.iasp-pain.org/index.aspx>.

	Rakousko	Česká republika	
	§ 1325 ABGB	Vyhláška č. 440/2001 Sb.	Metodika NS
Sp. zn.	OGH: 2 Ob 237/01v	NS: 25 Cdo 3147/2005	
Skutkový stav	Muž, věk 21 let. Úraz při autonehodě na dálnici.	Muž, věk 23 let. Úraz při autonehodě.	
Diagnóza	Nepohyblivé dolní i horní končetiny. Dýchání pouze pomocí přístroje. Poškozený plně vnímá svůj stav, což u něj vyvolává psychický tlak a obavu z toho, že v případě výpadku dýchacích přístrojů zemře. Poškozený je plně odkázán na celodenní péči třetích osob, včetně odborného personálu. Předpokládaná délka života je průměrně 10 až 14 let.	Poranění, která zanechala na jeho zdraví trvalé následky, v jejichž důsledku je zcela vyřazen ze společenského, kulturního a rodinného života. Je trvale nepohyblivý, odkázán na lůžko a na trvalou péči jiné osoby, plně inkontinentní, nemůže mluvit ani číst.	Metodika stanovuje pomyslnou hodnotu zmařeného, byť neskončeného, života při absolutním vyřazení ze všech sfér společenského zapojení ve výši 10 mil. Kč. Soud může částku zvýšit až na dvojnásobek, a to s ohledem např. na věk poškozeného.
Výše bolestného/ZSÚ	218.018,50 € = cca 6 mil. Kč (nejvyšší přiznaná částka OGH na bolestném podle ABGB)	11.200.000 Kč	10.000.000 – 20.000.000 Kč

se také používá v ČR a je mezi odbornou lékařskou veřejností dobře známa. Tato klasifikace označuje a klasifikuje jednotlivá onemocnění.⁶¹ Pro klasifikace psychických onemocnění má význam také DSM (*Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*⁶²), která byla vypracována v USA.⁶³ Na rozdíl od české Metodiky se nepoužívá MKF.

Znalec stanoví především míru bolesti (silnou, střední, slabou) a její dobu podle dnů. Průměrná denní sazba⁶⁴ (*Tagessatz*) pod jednotlivé bolesti je následující⁶⁵: lehká – 100 €, střední – 200 € a těžká 300 €.⁶⁶

⁶¹ *Mezinárodní klasifikace nemocí* [online] [cit. 15. 2.2015]. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/cz/mkn/index.html>.

⁶² *The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* [online] [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: <http://www.psychiatry.org/practice/dsm>.

⁶³ DANZL, Karl-Heinz. *Das Schmerzengeld in medizinischer und juristischer Sicht, 9. Auflage*. Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung. Wien. 2008, s. 11-17.

⁶⁴ Částky pro jednotlivé bolesti se mohou lišit u jednotlivých soudů.

⁶⁵ Aktuální denní sazby jednotlivých soudů jsou dostupné z: <https://www.jusline.at/index.php>.

⁶⁶ KARNER, Ernst. Quantification of Moral Damages in Personal Injury Cases. *Institute for European Tort Law*. [online]. 2011 [cit. 26. 2. 2015]. Dostupné z: http://www.piu.org.pl/public/upload/ibrowser/ProfEKarner_3.pdf.

7 Konkrétní případ srovnání

Pro lepší dokreslení srovnání rakouské a české úpravy jsou zde uvedeny dva konkrétní případy, které byly řešeny NS a OGH.

Funkcí bolestného a ZSU je především satisfakce, nikoli sankce. Z tohoto důvodu je pravděpodobně také rakouská judikatura zdrženlivá k výši přiznávaných částek. Ačkoli se většina autorů shoduje, že majetkové poměry a příjmy škůdce nejsou důležité, tak musíme vzít v úvahu také reálné uhrazení částky poškozenému. V případě částky 20 mil., které ještě nezahrnuje úhradu škody (např. nákladů léčení), je pro škůdce s průměrným platem jen velmi obtížně splatitelná a pro mnoho subjektů může být ekonomicky likvidační.

Lze si tak položit otázku, zda částka 20 mil., ačkoli se jedná o částku přiznávanou ve výjimečných (nikoli ale nereálných) případech, není až příliš vysoká a nesměruje-li její výše k právnímu institutu *punitive damages* známého v rámci *tort law* z amerického právního prostředí,⁶⁷ event. zda tato částka odpovídá principu proporcionality, tak jak judikoval ÚS v nálezu ze dne 29. 9. 2005, sp. zn. III. ÚS 350/03.

⁶⁷ RYŠKA, Michal. Výše a účel náhrady nemajetkové újmy v penězích při ochraně osobnosti. *Právní rozhledy*. 2009, č. 9, s. 305.

Závěr

V předloženém příspěvku jsem se pokusil objasnit smysl a účel náhrady nemajetkové újmy na zdraví ve světle nového občanského zákoníku, ale také ABGB, které nám může sloužit jako určitý zdroj inspirace a to zejména s ohledem na podobnost úpravy. Současné pojetí náhrady nemajetkové újmy na zdraví, kdy je upuštěno od pevně stanovených částek v závazném předpisu a do popředí se dostává zejména soudcovské uvážení, odpovídá rakouskému pojetí. Ustanovení § 2958 OZ není „českou specialitou“, ale jde o rozumné řešení a příklon k moderním evropským trendům. Praxe ovšem na tuto změnu nebyla a není stále připravena. Tuto nepřipravenost ovšem nemůže vynahradit tím, že bude aplikována původní odškodňovací vyhláška. Metodika, tedy jakýsi zachranný kruh, by měla právní praxi pomoci překonat

počáteční období nejistoty a nastartovat novou etapu odškodňování.

Summary

The contribution deals with compensation of immaterial damages on health and changes related to the new Civil Code and ABGB. Compensation of immaterial damages on health belongs to the one of the most significant and controversial changes related to recodification of Czech civil law because former decree No. 440/2001 Coll was cancelled and now it depends only on judge's discretion. The focus lays on new methodology made by the Supreme Court of the Czech Republic. The contribution also aims to focus on analysis of decisions of Austrian and Czech courts.

Darování pro případ smrti*

*Adam Talanda & Iveta Talandová***

1 Úvod

Darování závislé na podmínce, že obdarovaný dárce přežije, je jednou z možností, jak může člověk rozhodnout o svém majetku pro případ své smrti. Darování pro případ smrti je přitom možností přechodu majetku mimo dědění či odkaz, a mělo by doplňovat úpravu dědického práva.

Darování pro případ smrti je upraveno v občanském zákoníku¹ v § 2063 a dále v § 1592 odst. 2. Dnešní úprava se inspirovuje úpravou tohoto institutu

obsaženou ve vládním návrhu občanského zákoníku z roku 1937² (§ 807 a § 467), která vycházela z úpravy v obecném zákoníku občanském³ (§ 956 a § 603).

² Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník, byl předložen Národnímu shromáždění ČSR 15. března 1937 jako sněmovní tisk č. 844 a senátní tisk č. 825. V důsledku následných událostí roku 1938 se návrh nepodařilo schválit. V dalším textu je vládní návrh označován jako „vládní návrh z roku 1937“ nebo „vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937“.

³ Obecný zákoník občanský byl vyhlášen císařským patentem ze dne 1. června 1811 a uveřejněn pod č. 946 ve sbírce zákonů soudních. Název zákona zní „Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie“ a jediným autentickým zněním zákona je znění německé. Se vznikem Československa v roce 1918 byl zákon recipován do československého právního řádu zákonem č. 11/1918 Sb., přičemž jediným autentickým zněním zůstalo znění německé. V dalším textu je zákon označován jako „obecný zákoník občanský“ a jeho české znění vychází ze stavu v roce 1936, jak je uvedeno v komentáři k tomuto zákonu. ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné*

* Příspěvek je dílčím výstupem projektu IGA_PF_2015_025 „Pořízení pro případ smrti“ - Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta. Příspěvek byl přednesen na konferenci Cofola 2015 konané v Lednici ve dnech 16. - 18. 4. 2015.

** Mgr. Adam Talanda & Mgr. Iveta Talandová, Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, Česká republika.

¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, dále jen „občanský zákoník“. Kde jsou v dalším textu uváděna čísla paragrafů bez označení zákona, jedná se o ustanovení občanského zákoníku, nevyplývá-li z kontextu něco jiného.